

Література

1. Грязнов Д.Г. Соотношение категорий обычного права и правового обычая в юридической науке: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. / Д. Грязнов – М., 2001. – 20 с.
2. Дністрянський С. Звичаєве право – Асоціяльні зв'язки. Часопись правнича і економічна / С. Дністрянський– Т.IV, V. – Львів, 1902. – 98 с.
3. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. / Т. І. Вступ у цивільне право. – К. : Алерта, 2012. – 472 с.
4. Мейер Д. И. Русское гражданское право (в 2 ч.). По исправленному и дополненному 8-му изд., 1902. / Д. И. Мейер. – Изд. 2-е, испр. – М.: Статут, 2000. – 412 с.
5. Огоновський О. Система Австрійського права приватного / О. Огоновський. – Львів, 1897. – 125 с.

УДК 343 (043.2)

Кришевич О. В., к.ю.н., доцент
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ

МОТИВ ТА МЕТА ЗЛОЧИНУ ШАХРАЙСТВА

Мотив – це внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку людини, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення особи до вчиненого. Мета – це уявлення про бажаний результат, якого прагне особа, що визначає спрямованість діяння. Мотив злочину – це спонукання до вчинення злочину, а мета – уявлення про його суспільно небезпечний наслідок, про ту шкоду, яка зазнає для винного настане для охоронюваних кримінальним законом відносин і яка, проте, є для нього бажаною. З огляду на це мотив дозволяє визначити, чому особа вчиняє злочин, а мета – заради чого, до якого результату спрямована її суспільно небезпечна діяльність. Звідси очевидно, що, по-перше, про мотиви і мету злочину можна говорити лише у разі вчинення умисних злочинів. При цьому мета може бути тільки в злочинах, вчинюваних з прямим умислом, тому що вона є свідченням бажання певного наслідку. По-друге, суб'єктивна сторона містить у собі не всі мотиви і мету, а тільки ті з них, що визначають суспільну небезпечність, антисоціальну спрямованість діяння, впливають на ступінь його тяжкості або ступінь суспільної небезпечності особи винного. Мотив і мета є самостійними психологічними ознаками суб'єктивної сторони, але вони взаємозалежні, взаємопов'язані між собою і лише у своїй єдності можуть дати повне уявлення про спрямованість поведінки особи, наприклад, корисливий мотив і корислива мета в шахрайстві.

Корислива мета очевидна, якщо винний: 1) прагне до особистого збагачення; 2) прагне до збагачення людей, з якими його пов'язують особисті відношення; 3) прагне до збагачення співучасників; 4) прагне до збагачення людей, з якими він складається в майнових відносинах.

Корислива мета досить очевидна, коли винний обертає вилучене майно на свою користь, однак закон говорить і про можливість звернення майна на користь інших осіб. При цьому принципове значення має час виникнення цієї мети; вона повинна виникнути до застосування шахрайських способів – обману або зловживання довірою.

Незважаючи на те, що мотив і мета є самостійними ознаками поведінки особи, вони взаємопов'язані між собою, тому що мотив реалізується у меті. Тому якщо при шахрайстві особа ставить за мету звернути чуже майно на свою користь або користь третіх осіб, то формування такої мети було стимульовано корисливими спонуканнями – одержанням матеріальної вигоди, наживи для себе чи третіх осіб. Таким чином, можна стверджувати, що незаконне звернення чужого майна (права на майно) на свою користь чи користь третіх осіб є метою шахрайства, а його мотивом є користь, прагнення до незаконного збагачення, до матеріальної вигоди за рахунок чужого майна. Винний збагачується шляхом вилучення частини чужого майна з фонду майна іншої особи, колективу чи держави та звернення його на свою користь для розпорядження ним як своїм власним. Заподіяння реальної майнової шкоди державі, організаціям чи громадянам є обов'язковою ознакою шахрайства. Вчинення шахрайства на користь третіх осіб означає, що у цьому випадку винний також керується корисливими мотивами – своїми протиправними діями збагатити третіх осіб.

Незаконне поводження чужого майна (права на майно) в свою або іншої особи користь є метою шахрайського розкрадання, а його мотивом є користь, прагнення до незаконного збагачення, до матеріальної вигоди за рахунок чужого майна. Винний незаконно збагачується шляхом вилучення частини державного, приватного чи іншого майна, яке звертає на свою користь і розпоряджається ним як своїм власним. Заподіяння реального збитку державі, організаціям або громадянам – обов'язкова ознака шахрайства. Вчинення шахрайства на користь третіх осіб також означає, що винний у цьому випадку керувався корисливими мотивами – своїми протиправними діями збагатити третіх осіб. Якщо мотиви і цілі учасників групового діяння збігаються, питання досить ясне і не потребує спеціального розгляду. Складніша справа, коли члени групи (або один з них) беруть участь у вчиненні групового посягання з іншим мотивом або метою, ніж організатор, підбурювач чи пособник. При вирішенні подібного

питання про кваліфікацію скоєного слід виходити з того, що як мотив, так і мета участі в здійсненні злочину можуть бути визнані обставинами, що характеризують виключно конкретну особистість. Вони роблять значний вплив на зміну рівня суспільної небезпеки конкретної поведінки кожного із співучасників.

Якщо мотиви і мета участі у груповому діянні в усіх спільно діючих осіб співпадають, то питання є досить ясним і не потребує спеціального розгляду. Складніше із ситуацією, коли члени групи (або один з них) беруть участь у вчиненні групового посягання з іншими мотивом чи метою, ніж організатор, підбурювач чи пособник. При вирішенні питання про кваліфікацію вчиненого зазначеними суб'єктами діяння, на нашу думку, слід виходити з того, що як мотив, так і мета участі у вчиненні злочину (у даному випадку групового) не можуть бути визнані обставинами, які характеризують виключно особу їх носія. Вони значно впливають на зміну рівня суспільної небезпеки конкретної правової поведінки і кожного із співучасників, які усвідомлюють їх наявність.

Якщо у момент надання неправдивої інформації особа мала за мету безвідплатне звернення майна на свою або інших осіб користь (наприклад, одержати кредит і не повертати його), вчинене кваліфікується залежно від обставин як замах на шахрайство або закінчене шахрайство (ст. 190 КК), тобто як злочин проти власності. Мотивом цих дій є прагнення особи незаконно збагатити себе чи інших осіб за рахунок чужого майна. Це може, наприклад, підтверджуватися тим, що після одержання коштів особа відразу переходується. Можлива ідеальна сукупність шахрайства з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК) та шахрайства (ст. 190 КК) у тих випадках, коли особа мала за мету безвідплатно обернути на свою або інших осіб користь лише частину одержаних коштів.

Література

1. Аванесян С. Р. Мошенничество как форма хищения / С. Р. Аванесян // Право: теория и практика. – М.: Тезарус, 2007, № 4 (93). – С. 65-67.
2. Юрин В. Как установить умысел мошенника / Юрин В. // Российская Юстиция. – 2002. – № 9. – С. 58-59.